

Sensorveiledning PSY1250/PSYC1220 H2018

Generell informasjon om hvordan man skal sette karakter:

- I denne sensorveiledningen beskrives det et **ideelt svar**, samt et **minimumssvar**. Minimumssvaret er hva vi forventer av en besvarelse som skal bestå dette faget. Den ideelle besvarelsen er kun dette, et ideal, og man kan derfor ikke forvente at studenten har med alle poengene herfra. Dersom en student skriver en god oppgave som i tillegg beskriver mesteparten av poengene fra den ideelle besvarelsen, skal dette belønnes med toppkarakter.
- Det ideelle svaret beskriver en rekke relevante elementer, men det betyr ikke at andre elementer også kan trekkes inn i en god oppgave, selv om dette ikke er beskrevet i sensorveiledningen. Sensorveiledningen er ikke en sjekklister, husk at dette er en essay-eksamen og ikke «multiple choice».
- Kandidaten skal belønnes for **essaystruktur** – tydelighet i struktur og innledning/avslutning.
- **Studentene skal besvare 2 oppgaver**. Det er derfor gjennomsnittet av disse to som utgjør den fullstendige karakteren. Husk at i tvilstilfeller skal et slikt gjennomsnitt alltid regnes til fordel for studenten.
- Dersom en av oppgavene vurderes til stryk, **fører dette til stryk på hele eksamen**.
- Det er nødvendig med kunnskap om pensum dersom man skal sette karakter på eksamensoppgavene. Konsulter pensumlitteraturen dersom du skulle være i tvil om noe.

Pensum for faget, er:

- Larsen, R.J., Buss, D.M., & Wismeijer, A., Song, J. (2017). Personality psychology. Domains of knowledge about human nature (2nd Edition). New York: McGraw-Hill.
 - o Kap 1-6, 10, 13-17, 19, pluss side 181-188 fra kapittel 8.
- **Artikler**
 - o Baumeister, R. F., & Vohs, K. D. (2018). Revisiting our reappraisal of the (surprisingly few) benefits of high self-esteem. *Perspectives on Psychological Science*, 13, 137-140. DOI: 10.1177/1745691617701185
 - o Bleidorn, W. (2015). What accounts for personality maturation in early adulthood? *Current Directions in Psychological Science*, 24, 245-252. DOI: 10.1177/0963721414568662
 - o Turkheimer, E. (2000). Three laws of behavior genetics and what they mean. *Current Directions in Psychological Science*, 9, 160-164. DOI: 10.1111/1467-8721.00084
 - o Tyrer, P., Reed, G. M., & Crawford, M. J. (2015). Classification, assessment, prevalence, and effect of personality disorder. *Lancet*, 385(9969), 717-726. DOI: 10.1016/S0140-6736(14)61995-4

Oppgave 1:

Hva er arvelighet (*heritability*; h^2)? Gjør rede for noen sentrale funn fra genetisk forskning innen personlighetspsykologi.

Ideell besvarelse:

En ideell besvarelse starter med å definere og diskutere arvelighetsbegrepet.

«Andelen av observerbare forskjeller mellom individer som forklares av genetiske ulikheter innenfor en bestemt befolkning» ($h^2 = \text{genetisk varians} / \text{total varians}$).

Viktige momenter er:

- Statistisk størrelse som kan variere mellom 0 og 1, med en forklaring av hvordan man kan tenke seg dette i prosent forklart varians.
- Vise til formel $H^2 = 2(r_{MZ} - r_{DZ})$ – Hva betyr dette? Genetisk varians/total varians. Kan også, eller som alternativ, vise til 1*korrelasjon mellom bortadopterte MZ-tvillinger eller 2*korrelasjon mellom bortadopterte førstegradsslektinger. Studenten kan også vise til (målt polygen variasjon (SNPs)) / (fenotypisk variasjon). En eksepsjonell oppgave viser til at alle disse estimatene for arvbarhet ikke betyr det samme, men har ulike antagelser.
- Vise til at arvbarhet er en egenskap ved en populasjon, ikke et individ. Samtidig kan studenten med hell eksemplifisere med at en enkeltperson kan ha en genetisk risiko/tilbøyelighet som er høy eller lav for en egenskap eller et trekk; som angir den personens sannsynlighet eller forventet skåre for et trekk.

Hvilke typer forskning er relevant/ viktig innen forskning på arvelighet? En ideell besvarelse vil si noe om hvordan tvillingstudier og andre genetisk informative studier brukes til å studere nettopp dette.

Man diskuterer så noen av de mest sentrale funnene beskrevet i kapittel 6 i pensumboka. Både i boka og på forelesning blir det lagt spesielt vekt på arvelighetsestimater for de fem faktorene i femfaktormodellen.

En ideell besvarelse kan også gå inn på atferds-genetikkenes første lov (Turkheimer): at alle trekk er arvbare. Om de ikke hadde vært (på noe tidspunkt i en arts utvikling) arvbare, kan de heller ikke frembringes som en egenskap ved den arten via naturlig seleksjon. En ideell besvarelse kan også nevne at arvelighet kun er den totale assosiasjonen mellom gener og psykologisk trekk, mens mekanismene for hvordan denne assosiasjonen oppstår kan være varierte (gen-miljø korrelasjon).

(Forts. Oppgave 1.)

Minimumsbesvarelse:

For å få bestått på denne oppgaven er kandidaten nødt til å vise grunnleggende forståelse for arvelighetsbegrepet, altså at det er et statistisk konsept som defineres som «*Andelen av observerbare forskjeller mellom individer som forklares av genetiske ulikheter innenfor en bestemt befolkning*» ($h^2 = \text{genetisk varians} / \text{total varians}$).

Videre må kandidaten kunne beskrive minst et relevant funn fra forskning med noenlunde riktighet.

Generelt:

Når det gjelder empiri, skal studentene belønnes for nøyaktighet i de empiriske gjengivelsene, men det forventes ikke at studier refereres til med navn og årstall. I stedetfor er det viktig at kandidaten viser oversikt og forståelse for funnene.

Oppgave 2:

Kan personlighet forandre seg? Drøft ved hjelp av funn om rang-orden og gjennomsnittsstabilitet.

Ideell besvarelse:

En ideell besvarelse vil starte med å definere personlighet, gjerne med vekt på samspillet mellom kontinuitet og forandring /utvikling.

Videre vil besvarelsen gi riktige beskrivelser av rangorden- og gjennomsnittsstabilitet, gjerne med passende eksempler. Det er en fordel om det vises at det er mulig at en form for stabilitet er høy, mens den andre formen for stabilitet er lav.

Forskning: Når det kommer til drøfting av funn, knyttes dette for det meste opp mot femfaktormodellen. Det er et pluss om kandidaten også gir en kort beskrivelse av denne.

Relevante funn beskrives på sidene 102-111, hvor sidene 107-111 beskriver rang-orden- og gjennomsnittsstabilitet i voksen alder. For rangordenstabilitet er det i tillegg mulig å trekke inn stabilitet og forandring i barne- og ungdomsårene. I forhold til gjennomsnittsstabilitet er det en klar fordel å referere til modningshypotesen som en mulig forklaring på personlighetsforandringer i voksen alder. I forhold til gjennomsnittsstabilitet er det en fordel å diskutere hvorvidt stabilitet er avhengig av tidsintervallet som blir brukt og personens alder.

En ideell besvarelse vil til slutt diskutere hvordan disse funnene beskriver både stabilitet og forandring. En mulig konklusjon er at personlighetsutvikling er mulig, men at et kjerneelement ved personlighet nettopp er at dette skal være vedvarende trekk og disposisjoner ved et menneske, slik at vi som regel ikke forventer store personlighetsforandringer i løpet av kort tid. Dette ligger i selve definisjonen av personlighet.

Minimumsbesvarelse:

Kandidaten må vise hva rang-orden- og gjennomsnittsstabilitet er, samt minst et grunnleggende funn om hver (først og fremst knyttet til faktorene fra femfaktormodellen).

Generelt:

Når det gjelder empiri, skal studentene belønnes for nøyaktighet i de empiriske gjengivelsene, men det forventes ikke at studier refereres til med navn og årstall. Istedenfor er det viktig at kandidaten viser oversikt og forståelse for funnene.

Oppgave 3:

Hva er selvfølelse (self-esteem)? Gjør rede for noen viktige funn innen forskning på selvfølelse.

Ideell besvarelse:

Ettersom oppgaven spør eksplisitt om hva selvfølelse er, vil en fyldig definisjon/beskrivelse være viktig her. Momenter man kan ta med, er:

- Nøkkelord er; egen verdi, respekt for seg selv, aksept for seg selv
- En generell/ overordnet vurdering (alle aspekter av selvet)
- Affektiv vurdering, har å gjøre med følelser
- Selvfølelser er subjektivt, kan ikke måles ved hjelp av ytre karakteristikk eller måloppnåelse
- Stabilitet vs. variasjon i selvfølelse
- Hva kjennetegner individer med høy eller lav selvfølelse?

Forskning:

En ideell besvarelse kan gi en oversikt over de viktigste forskningsområdene innen forskning på selvfølelse. Det er også mulig å redegjøre for hvordan selvfølelse måles.

Når det gjelder funn, er det mye som kan trekkes inn både fra kapittel 14 i boken og fra andre kapitler. Blant annet er følgende relevant:

- funn fra kapittel 14, og spesielt delen om «Research on self-esteem» (ss. 358-367). Dette inkluderer hvordan personer med høy/lav selvfølelse reagerer på nederlag, hvordan selvfølelse er relatert til mestring, hvordan vi beskytter/forbedre selvfølelse, hva empirisk forskning sier om folks gjengse oppfatninger om selvfølelse og variabilitet i selvfølelse
- funn om kjønnsforskjeller i selvfølelse (kapittel ss. 418-419)
- funn om utvikling /stabilitet av selvfølelse (ss. 113-115)

På forelesning ble det også vist til funn fra longitudinelle studier, og hvordan selvfølelse utvikler seg gjennom livet. I besvarelsen forventes det ikke at alle punktene trekkes inn. En ideell besvarelse ville vist til bredden i forskningen av selvfølelse og ville deretter avgrenset oppgaven.

Minimumsbesvarelse:

Kandidaten må kunne definere selvfølelse, og vise til et funn innen et av de viktigste forskningsområdene.

Generelt:

Når det gjelder empiri, skal studentene belønnes for nøyaktighet i de empiriske gjengivelsene, men det forventes ikke at studier refereres til med navn og årstall. I stedetfor er det viktig at kandidaten viser oversikt og forståelse for funnene.